Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi

Akademik Personelin Pandemi Sürecinde Acil Uzaktan Eğitime Geçişe İlişkin Görüşleri

Halil İbrahim ÖZOK* Fatih KANCINAR**

Atıf için:
Özok H. İ. ve Kancınar F. (2022). Akademik personelin pandemi sürecinde acil uzaktan eğitime geçişe ilişkin görüşleri. *Journal of Qualitative Research in Education*, 32, 241-268. doi: 10.14689/enad.32.1703

Öz: Eğitim ve öğretim, değişen dünya ve ortaya çıkan yeni öğrenme ihtiyaçları doğrultusunda sürekli bir yenilenme halindedir. Birçok alanda uzaktan eğitim modeli kullanılarak insanların faydalanabileceği eğitim süreçleri devam etmekte iken günümüzde Dünya'nın içerisinde bulunduğu pandemi sürecinde eğitimin her kademesinde uzaktan eğitime geçiş zaruri hale gelmiştir. Yükseköğretim kademesi de bu süreçte uzaktan eğitim modelini kullanarak eğitim faaliyetlerini devam ettirme kararı almıştır. Öncesinde büyük oranda eğitim faaliyetlerini örgün devam ettiren akademisyenlerin birçoğu bu sistemi ilk kez kullanmaya başlamışlardır. Zorunlu uzaktan eğitime geçişte artan teknoloji kullanım sürelerinin ve uzaktan eğitimde karşılaşılabilecek problemlerin akademisyenler üzerinde oluşturacağı etki merak konusudur. Bunun yanı sıra, uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik akademisyen görüşleri merak edilmiştir. Buradan hareketle çalışmanın amacı; akademik personelin zorunlu uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Çalışmada Erzurum Atatürk Üniversitesinde görevli 20 öğretim elemanının görüşleri, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi aracılığıyla tema ve alt temalar oluşturularak analiz edilmiştir. Yapılan görüşmeler ışığında; öğretimi planlama ve uygulamada karşılaşılan zorluklar, teknolojik alt yapı problemlerine ilişkin yaşanan güçlükler, uzaktan eğitimin avantajları ve uzaktan eğitim sürecinde teknolojinin oluşturduğu durumlar ortaya konmuş. Elde edilen sonuçlara bakılarak üniversitelerde yapılan uzaktan eğitim uygulamaları hakkında tüm akademisyenlere eğitim verilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan eğitim, pandemi süreci, akademik personel

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 28.09.2021
Düzeltme Tarihi: 21.03.2022
Kabul Tarihi: 05.09.2022

Makale Türü

Araştırma

© 2022 ANI Yayıncılık. Tüm hakları saklıdır.

* Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, haliliozok@yyu.edu.tr
** *Sorumlu Yazar:* Atatürk Üniversitesi, fatihkancinar@atauni.edu.tr

Giriş

Dünya, geçtiğimiz yüzyılı bilgi ve iletişim teknolojileri yılı olarak geçirmişken, içinde bulunduğu 21. yüzyılda internet alanında büyük ilerlemeler kaydetmiş ve bu ilerlemeler de bilgi ve iletişim teknolojilerinin daha da gelişmesine katkı sağlamıştır (Demirer, Bozoğlan ve Şahin, 2013; Yılmaz, Üredi ve Akbaşlı, 2015). Bu gelişmeler beraberinde küresel iletişim ağlarının ortaya çıkmasını sağlamış ve iletişim ağlarının giderek daha da gelişeceğinin sinyallerini vermiştir (İşman, 2011). Teknoloji kullanımı hayatın her alanına sürekli girmekte ve yeni gelişmelerle insan hayatında daha büyük bir yer almaya devam etmektedir (Kızılok ve Özok, 2021). Yanı sıra, teknoloji, günlük yaşamda, dünyanın her yerinde, farklı yaşlarda birçok insan için önemli yeri olan, ürün ve hizmet üretiminde kullanıcılarına büyük kolaylıklar sağlayan, kullanım amacına göre fayda sağlayan ya da zarara uğratan, sistematik çalışma prensibine sahip üretimlerdir (Çini, 2019; Dinç, 2015; Jeong, Kim, Yum ve Hwang, 2016; Usta, Durukan ve Hacıoğlu, 2016; Savcı ve Aysan, 2017). Doğal olarak bu gelişmeler eğitimi de etkilemiş ve eğitim faaliyetlerinde teknoloji kullanımını arttırmıştır (Özgen, Narlı ve Alkan, 2013).

Eğitim alan ve eğitimi veren bireylerin, fiziksel olarak aynı ortamlarda olmasalar da bilgi alışverişlerini ve iletişimlerini sağlayabilecekleri, zamandan ve maliyetten tasarruf sağlayabilecek uzaktan eğitim yöntemi ortaya çıkmıştır. Yine olağan üstü durumlarda, örgün eğitimin yapılamayacağı durumların ortaya çıktığı zamanlarda, salgın hastalıkların ortaya çıktığı günümüz gibi zamanlarda uzaktan eğitim alternatif bir eğitim modeli olarak hâlihazırda bulunduğundan; eğitimlerin aksamadan devam ettirilebilmesini sağlayabilmektedir (Ilgaz ve Aşkar, 2009). Uzaktan eğitimin hızlı bir şekilde yayılması ve zorunlu olarak tüm dünyada kullanımını arttıran ise COVID-19 pandemisi olmuştur. Birçok ülke, pandeminin eğitim üzerindeki etkisini en aza indirmek için uzaktan eğitime geçmiştir (Hebebci, Bertiz ve Alan, 2020). Ülkemizde de süreç bu şekilde ilerlemiştir ve Türkiye'deki uygulamalar incelendiğinde, ülkemizdeki uzaktan eğitim uygulamalarının eskiye dayandığı da görülmektedir (Kaya, 2020).

TUİK (2019) verilerine göre 16-74 yaş aralığında bulunan vatandaşlarımızın %75,4'ü internet kullanıcısı iken TUİK (2021) Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırmasına göre 16-74 yaş aralığında bulunan vatandaşlarımızın %82,6'sının internet kullanıcısı oldukları görülmektedir. Aynı araştırma sonuçları, masaüstü bilgisayar %16,8; Taşınabilir bilgisayar %38,3 ve Cep telefonu/ Akıllı telefon ise %99,3 oranında hanelerde bulunduğunu bildirmektedir. Yapılan araştırmalarda birçok bireyin teknolojiyi; sosyalleşme, iletişim ve etkileşime geçme amacıyla (Günüç ve Kayri, 2010; Özgür, 2013), bazılarının doyum sağlama (beğeni alma gibi) ve strese karşı bir kalkan olarak kullandıkları (Işık, 2007; Samaha ve Havi, 2016) görülmektedir. Bunca avantajının yanında dezavantajları da bulunmaktadır, teknoloji bağımlılığı gibi (Yılmazsoy ve Kahraman, 2017) bazı durumlar bulunmaktadır.

Aşırı kullanımlar bireyi yalnızlaşmaya, yalnızlaşma da daha çok kullanmaya sevk edip, kısır bir döngü oluşturabilir. Teknoloji ile fazla vakit geçiren bireylerin; uyku düzenlerinin olmayışından kaynaklı sağlık sorunları yaşadıkları (Ulusoy, 2017), duygu durumu

değişikliklerini sıkça yaşadıkları (Cengizhan, 2005; Turel, Serenko ve Giles, 2011), bağımlılık kaynaklarından uzak durduklarında özlem duydukları (Çam ve İşbulan, 2012) yaptıkları başka işlere odaklanamadıkları ve bunun sonucunda başarısız oldukları, sosyal ve duygusal birlikteliklerinde anlaşmazlıklar yaşadıkları (Griffiths, 2000; Song, Larose, Eastin ve Lin, 2004; Weinstein ve Lejoyeux, 2010; Whang, Lee ve Chang 2003; Young, 1998) yapılan araştırmalarda bildirilmiştir.

Ayrıca, ekran karşısında çok fazla vakit geçiren bireylerin kullanım zamanını kontrol edememe, ondan uzak olunduğunda kendini iyi hissetmeme, davranışsal bozukluklar yaşama ve ruh hali değişiklikleri gösterme gibi tutum ve davranışlar ortaya koyduğu bilinmektedir (Bian ve Leung, 2015; Elhai, Dvorak, Levine ve Hall, 2017; Elhai, Levine, Dvorak ve Hall, 2017; Haug vd.,2015; Hawi ve Samaha, 2016; Lin vd., 2015). Tüm bu riskler bağlamında, pandemi döneminde hızlı bir şekilde uzaktan eğitime geçen bireyler göz önüne alındığında bireylerin farklı ve yeni reaksiyonlar geliştirmesi beklenen bir durum haline geleceği düşünülmektedir.

Uzaktan eğitim sistemiyle önceden herhangi bir bağı olmayan ya da zayıf bağlara sahip olan bireyler için bu hızlı geçiş bir stres kaynağı (Özok ve Aka, 2021) oluşturabilir. Ayrıca, stresin teknoloji bağımlılığıyla ilişkili olduğu yapılan araştırmalarda bildirilmiştir (Samaha ve Hawi, 2016). Stres sonucunda oluşabilecek, dürtü kontrol bozukluğu, depresyon ve günümüzün gerekliliği olan sosyal yalıtım da teknoloji bağımlılığıyla ilişkilendirilmiştir (Shaw ve Black, 2008; Yellowlees ve Marks, 2007; Young ve Rogers, 1998). İnternetin telefonlarda kullanımının yaygınlaşmasıyla, akıllı telefonlardan da uzaktan eğitimlere erişimlerin sağlanması yaygınlaşmıştır (Choi vd., 2015). Meslekleri gereği teknolojiyle iç içe olan bireyler, iş sonrası teknolojiyi aşırı kullanımlarına, işlerini, maske olarak kullanabilmektedirler (Young, 2009). Bunun yanı sıra, Telli, Yamamoto ve Altun'a (2020) göre sağlık sektöründen sonra COVID-19'dan en çok etkilenen sektör eğitimdir. Pandeminin çok kısa sürede geniş bir öğrenen nüfusun eğitim hayatını etkilediği aşikârdır (Hebebci, Bertiz ve Alan, 2020).

Uzaktan eğitim üzerine yaptıkları çalışmada, Arora ve Srinivasan (2020) uzaktan eğitimin benimsenme oranı, yararları ve zorluklarını incelemiştir. Araştırma sonucunda bazı öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik olumlu görüşlere sahip oldukları ve ağ sorunları, eğitim ve farkındalık gibi sorunlara vurgu yaptıkları tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin pandemi sırasında uzaktan eğitime bakış açılarının incelendiği bir başka araştırmada, Lall ve Singh (2020) öğrencilerin esnek öğrenme fırsatları nedeniyle uzaktan eğitime karşı olumlu bir tutuma sahip olduklarını ortaya koymuştur. Xie ve Yang (2020) ise, öğrencilerin pandemi sırasında kendi başlarına çalışmaları ve bağımsız olarak çalışmaları üzerine bir çalışma ortaya koymuşlardır. Bunların ötesinde, pandeminin gelişen doğası nedeniyle, bu fenomenle ilgili veriler sınırlıdır ve yorumlar değişkendir (Williams, McIntosh ve Russell, 2021).

Zorunlu uzaktan öğrenme deneyimi, öğrenciler arasındaki teknolojik farklılıkları daha da öne çıkarmıştır. Öte yandan okul sistemlerine erişim sağlayarak bu ayrımları kapatma yoluna gidilmiştir. Dijital uçurumu kapatmak için yapılan çalışmalar daha derin sosyolojik sorunları ortaya çıkarmıştır (Kaden, 2020; Sayer ve Braun; 2020). Bao (2020),

COVID-19'un Çin üniversitelerinin, kampüslerini kapatmasına ve onları çevrimiçi öğretime başlamaya zorlamasına neden olduğunu ve üniversite öğretim görevlileri için mevcut çevrimiçi öğretim deneyimlerini özetlemek için altı özel öğretim stratejisinin sunulduğunu belirtmiştir. Bunlar: "çevrimiçi öğretim tasarımı ve öğrencinin öğrenmesi arasında yüksek düzeyde ilişki", "çevrimiçi öğretim bilgilerinin etkili sunumu", "öğrencilere öğretim üyeleri ve öğretim asistanları tarafından sağlanan yeterli destek"; "Öğrencinin öğreniminin genişliğini ve derinliğini geliştirmek için yüksek kaliteli katılım" ve "çevrimiçi eğitim platformlarının beklenmedik olaylarıyla başa çıkmak için acil durum planı" dır. COVID-19 pandemi sürecinde yükseköğretimde çevrimiçi eğitime hızlı geçiş, öğretim stratejisinin geliştirilmesini de zorunlu kılmıştır (Yılmaz İnce, Kabul ve Diler, 2020).

Pandemi, ev ve okul ortamını eğitimcilerin zorlayıcı ancak bilgilendirici ve dönüştürücü bulduğu şekillerde birbirine bağlamıştır. Öğretmenler, okul liderleri ve eğitim araştırmacıları, öğrenilen derslerin akılda tutulması ve reformların kalıcı olması gerektiği sonucunu vurgulamaktadırlar (Hall vd, 2020; Lynch, 2020). Tuncer ve Tanaş (2011) tarafından yapılan çalışma bulgularına göre çoğu akademisyenin uzaktan eğitim hakkında bilgi sahibi olmasının yanı sıra herhangi bir uzaktan eğitim uygulamasına katılmadıkları, çalıştıkları üniversitelerin uzaktan eğitim konusunda bilgilendirme çalışmalarının olmadığı anlaşılmaktadır. Bir eğitim devrimi olabilecek şeyin ön saflarında yer alan eğitimcilerin gözünden pandemi ile birlikte hızlı bir şekilde uzaktan eğitime geçişin etkilerini incelemek önemlidir. Bu çalışmanın amacı, uzaktan eğitimde görev yapan eğitimcilerin deneyimlerini ve yaşadığı zorlukları incelemektedir. Başka bir deyişle, bu çalışmadaki amacımız; yükseköğretim kurumlarında görevli öğretim elemanlarının acil uzaktan eğitime geçiş hakkındaki görüşlerini incelemektir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışmalarında bir veya birkaç durum (olay, birey veya gruplar) derinlemesine araştırılır ve araştırılan durumu etkileyen veya durumdan etkilenen etkenler üzerine odaklanılır (Cohen, Manion ve Morrison, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışma, pandemi döneminde uzaktan eğitim uygulamalarına acil ve zorunlu şekilde geçip eğitim öğretim hizmeti veren öğretim elemanlarıyla yapılması ve yaşadıkları durumları ortaya çıkarması bakımından bir durum çalışması olarak nitelendirilebilir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Erzurum Atatürk Üniversitesinde eğitim öğretim hizmeti veren 20 öğretim elemanı oluşturmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklemesi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde, önceden belirlenen bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumlar çalışılır (Patton,

1987). Bu ölçütlerden biri uzaktan eğitim sürecinde belli bir vakit harcandığını ve durumun birçok yönünü görmesi olasılığı düşünülerek öğretim elemanının haftalık verdiği ders süresi oluşturmaktadır. Bu bağlamda, öğretim elemanının uzaktan eğitim sistemi üzerinden haftalık 5 saatten fazla dersinin olması ölçütü belirlenmiştir. Bir diğer ölçüt ise farklı düzeylerde ders veren öğretim üyelerinin olmasıdır. Bu açıdan ise, ön lisans ve lisans derslerini birlikte yürüten ya da lisans ve yüksek lisans derslerini birlikte yürüten öğretim elemanları çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Buradaki amaç farklı düzeylerdeki derslerde karşılaşılan durumları kıyaslayabilecek öğretim elemanlarını dâhil etmektir. Bu ölçütler sonucunda, çalışmada gönüllü olarak yer alan 8'i fakülteden 12' si meslek yüksekokulunda görev yapan 20 öğretim elemanı çalışma grubunu oluşturmaktadır. Çalışma grubunu; 1 Profesör Doktor, 4 Doçent Doktor, 7 Doktor Öğretim Üyesi ve 8 Öğretim Görevlisi ünvanlı akademisyenler oluşturmaktadır. Haftalık olarak; Profesör Doktor ünvanlı katılımcı 6 saat, Doçent Doktor unvanlı katılımcılar ortalama 10 saat, Doktor Öğretim Üyesi unvanlı katılımcılar ortalama 12 saat, Öğretim Görevlisi unvanlı katılımcılar ise ortalama 17 saat uzaktan eğitimle ders yapmaktadırlar. Çalışmada yer alan katılımcıların yaş ortalaması 37.8dir. Katılımcılar görev yaptıkları yerlerde en az 7 yıldır çalışmaktadır. Katılımcıların hepsi evli ve çocuk sahibidir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen dört sorudan oluşan yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Görüşme soruları hazırlanırken açık uçlu ve anlaşılır sorulara yer verilmiştir. Sorular, alan yazındaki benzer çalışmalar dikkate alınarak öğretimi planlama ve uygulama, teknolojik alt yapı problemleri, uzaktan eğitimin avantajları ve duygular üzerindeki etkisi olmak üzere dört tema altında gruplandırılmıştır. Görüşme sorularından hareketle ortaya konulan her temada katılımcıların uzaktan eğitimin etkisini nasıl değerlendirdikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tam olarak anlaşılmayan sorular için açıklamalar yapılarak soruların tam olarak anlaşılır olması sağlanmaya çalışılmıştır.

Görüşme formu, literatür araştırılarak hazırlanan soruların alanında uzman kişilerin görüşlerine sunulmuştur. Kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla literatürde yer alan çalışmaların konu başlıkları görüşme formu ile birlikte uzmanlara sunulmuş ve durumu ortaya koyması amacıyla sorulara ekleme ve düzenleme önerisi eklenmiştir. Uzman görüşlerine göre bir soru düzeltilmiştir. Yapısal geçerliliğin sağlanması amacıyla uzmanlara soruların anlaşılırlığı üzerine görüş belirtmeleri istenmiştir. Ayrıca, bir dil uzmanı tarafından görüşme formu kontrol edilmiş, anlaşılır ve doğru şekilde soruların düzenlenmesi yapılmıştır. Görüşme formunun ilk denemesi, üç katılımcıyla yapılarak soruların anlaşılır ve amacına uygun hazırlanıp hazırlanmadığı test edilmiş; anlaşılır ve amacına uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Görüşmeler telefon ve görüntülü konuşma aracılığıyla yapılarak, gönüllülük esasına dayalı ve katılımcılardan ses kaydı için izin alınarak tamamlanmıştır. Her bir katılımcıyla yapılan görüşmeler yaklaşık olarak 20-25 dakika sürmüştür. Daha sonra görüşme kayıtları, dijital ortama aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Betimleyici analiz; elde edilen verilerin önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlandığı, görüşülen kişilerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak için doğrudan alıntıların sıklıkla kullanıldığı ve sonuçların neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde yorumlandığı bir analiz tekniğidir. (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Betimsel analiz tekniği, üç adım (veri indirgeme, veri sunumu, çıkarım ve doğrulama) çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Verilerin sunumunda atıf seçiminde çarpıcı (farklı görüş), açıklayıcı (temaya uygunluk), çeşitlilik ve uç örnekler kriterleri dikkate alınmıştır (Ünver, Bümen ve Başbay, 2010). Formlardan elde edilen veriler önce Office programına aktarılmış, birkaç kez okunmuş ve bunun için kodlama oluşturulmuştur. Ardından kodlar bir araya getirilerek ve araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak temalar ortaya konularak betimsel ve içerik analizleri yapılmıştır.

Görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilirken, uzaktan eğitime ilişkin belirli bir alan yazın olduğu için tümdengelimci yaklaşıma dayalı betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz yaklaşımına göre, elde edilen veriler önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analiz; analiz için çerçeve oluşturma, verilerin tematik çerçeveye göre işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada betimsel analiz yapılırken bu aşamalar izlenmiştir. İlk olarak, kavramsal çerçeveye göre hazırlanan görüşme sorularından yola çıkarak veri analizi için tematik çerçeve oluşturulmuştur. Daha sonra, tematik çerçeveye göre elde edilen veriler anlamlı bir bütün içerisinde düzenlenmiştir.

Araştırmada, betimsel analiz tekniği ile tematik çerçeveye göre düzenlenen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Belirlenen ana temalara göre düzenlenen verilerin tamamı incelenerek kodlar belirlenmiş ve bu kodlar üzerinden alt temalar oluşturulmuştur. Belirlenen temalar, alt temalar ve kodlara göre veriler ayrıntılı olarak gözden geçirilmiş ve yeniden düzenlenerek betimlenmiştir. Ayrıca katılımcı görüşlerinin (kodların) her alt tema altında hangi sıklıkta tekrar ettiği hesaplanarak her alt tema ve kodlamalar frekans ve yüzdelerle tablolaştırılmıştır. Katılımcı görüşlerini açık ve tam bir şekilde yansıtabilmek amacıyla bulgular doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Araştırmada, verilerin güvenirlik ve geçerliğini sağlamaya yönelik çeşitli önlemler alınmıştır. Nitel araştırmalarda güvenirlik araştırma süreçlerinin tutarlılığıyla ilişkilidir. Nitel araştırmalarda güvenirliği sağlamaya yönelik araştırma sorularının açık, anlaşılır şekilde ifade edilmesi, araştırmacının rolünün açıkça belirlenmesi, kodlamalar arasındaki tutarlılığa bakılması vb. gibi önlemler alınabilir (Miles ve Huberman, 1994). Bu araştırmada, verilerin dış güvenirliğini (teyit edilebilirliğini) artırmak için araştırmacının konumu, araştırmada veri kaynağı olan öğretim elemanları, veri analizinde kullanılan kavramsal çerçeve ve izlenen tüm süreçler ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır. Araştırmada, verilerin iç güvenirliğini (tutarlığını) artırmak için ise önceden belirlenmiş ve ayrıntılı olarak tanımlanmış kavramsal bir çerçeveye bağlı olarak veri analizi gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalarda iç geçerlik elde edilen

bulguların anlamlı olup olmadığı ve inandırıcılığı ile ilgilidir, dış geçerlik ise elde edilen bulguların başka durumlara transfer edilebilirliği veya uygunluğu ile ilgilidir (Miles ve Huberman, 1994). Ayrıca, aynı konuyu çalışacak diğer araştırmacılar için karşılaştırma yapmayı mümkün kılacak şekilde araştırmanın bulguları temalar, alt temalar ve kodlar şeklinde açıkça sunulmuştur.

İçerik analizinde güvenirliği belirlemek için genellikle kodlayıcılar arasındaki tutarlılık hesaplanır. Görüşme dökümlerinin yazımı tamamlandıktan sonra görüşme sorularına dayalı olarak görüşme kodlama anahtarı hazırlanmıştır. Görüşme kodlama anahtarının güvenirliğini belirlemek için iki katılımcı görüşme döküm formu seçilerek tarafsız atama ile çoğaltılmış ve görüşme kodlama anahtarı ile birlikte araştırmacılar tarafından bağımsız olarak değerlendirilmiştir. İlgili görüşme kodlama anahtarına görüşülen kişilerin görüşüne uygun görülen seçenek işaretlenerek değerlendirme yapılmıştır. Görüşme kodlama anahtarına yönelik işaretlemelerin tutarlılığını belirlemek için her bir soruya verilen cevaplar tek tek incelenerek karşılaştırılmış ve bu aşamadan sonra görüşme kodlama anahtarlarına son şekli verilmiştir.

Araştırmacılar birbirinden bağımsız olarak her bir katılımcının görüşme döküm formunu okuyarak ilgili görüşme kodlama anahtarında her bir sorunun cevabını içeren uygun seçeneği işaretlemiştir. Bu işlemden sonra araştırmacıların değerlendirmesine bakılmış, katılımcı grubun ilgili soruya verdiği cevap seçeneği işaretlenmiş ve "uygun" - "uygun değil" şeklinde işaretlemeler yapılmıştır. Araştırmacılar ilgili soru için aynı cevap seçeneğini işaretlerse fikir birliği, farklı seçenekleri işaretlerse fikir ayrılığı olarak kabul edilmiştir. Bu çalışmada, içerik analizinde güvenirliği belirlemek için uyuşma yüzdesi formülü kullanılmıştır. Uyum yüzdesi "Güvenilirlik = Uzlaşma / (Görüş Birliği + Anlaşmazlık) x 100" formülü kullanılarak hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Yıldırım ve Şimşek'e (2005) göre güvenirlik hesabında uyuşma yüzdesi %70 olduğunda güvenirlik yüzdesine ulaşılmış kabul edilir. Çalışmada bu formül kullanılarak yapılan kodlamalarda uyuşma yüzdesi; Genel uyum düzeyi birinci soru için 0.86, ikinci soru için 0.88, üçüncü soru için 0.94, dördüncü soru için 0.93 ve tüm sorular için toplamda 0.90 olarak hesaplanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). %70'in üzerindeki oranların araştırmacıların kodlama güvenirliği için yeterli olduğu düşünülmektedir. Belirlenen kodlar, bu güvenirlik düzeyinin üzerindedir ve çalışmaya bu şekilde eklenmiştir. Ayrıca, son olarak temalar, alt temalar ve kodların uygunluğuna dair uzman görüşüne başvurulmuş ve analizlerin uygunluğuna dair görüş alınmıştır. Yapılan işlemler sonucunda elde edilen sonuçlar bulgular başlığı altında tablolar ile düzenlenmiştir.

Bu çalışma için, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulundan 18.02.2021 tarih ve 02/30 sayılı etik karar alınmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamında elde edilen veriler, düzenlenen sorular kapsamında gruplandırılmıştır. Görüşme sorularına öğretim elemanlarının verdikleri cevaplarla

ortaya çıkan veriler sonucunda bulgular dört başlık altında toplanmıştır. Ortaya çıkan bulgular, dört ana tema altında gruplandırılmıştır.

Öğretimi Planlama ve Uygulamada Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Bulgular

Yapılan görüşmelerde öğretim elemanlarına, ''Uzaktan eğitim uygulamalarıyla artan teknoloji kullanım süresinin sizdeki etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz? Ortaya çıkan etkilerin nedenleri nelerdir?'' soruları yöneltilmiştir. Verilen cevaplara göre oluşturulan alt temalar, nedenlerine ilişkin kodlar ve bu görüşlerin ortaya çıkma sıklığı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Öğretimi Planlama ve Uygulamada Karşılaşılan Zorluklar, Zorlukların Nedenlerine İlişkin Görüşler ve Sıklıkları

Tema	*Alt tema*	*f*	*%*	*Nedenlere ilişkin Kodlar*	*f*
Öğretimi Planlama ve Uygulama	Zaman Yönetimi	13	65	Derse hazırlığın zaman alması	8
				Uzaktan eğitim teknolojileriyle ilişkilerin zayıf olması	5
				Süreyi verimli kullanamama	2
				Ders sayısının fazla olması	1
	Motivasyona etki	5	25	Derse katılan öğrenci sayısının düşük olması	3
				Yüz yüze yapılan eğitime kıyasla verimliliğin düşük olduğu düşüncesi	2
				Mesai saatlerinin dışına işlerin sarkması	1
	Akademik çalışmalara etki	1	5	Online eğitime ayrılan sürenin fazla olması	1

Tablo 1 incelendiğinde, öğretimi planlama ve uygulamaya ilişkin, öğretim elemanlarının cevapları doğrultusunda; zaman yönetimi, motivasyona etki ve akademik çalışmalara etki olmak üzere 3 alt tema ortaya çıkmaktadır. Görüşme yapılan öğretim elemanlarının %65'i uzaktan eğitim sürecinde zaman yönetimi konusunda sorun yaşadıklarını bildirmektedirler. Bu alt temaya ilişkin öne çıkan görüşler aşağıda gösterilmiştir.

Derse hazırlığın zaman alması

> Ders online olunca derse yönelik daha fazla hazırlık yapmamız gerektiğini gördük. Planlı girilmediğinde ve önceden hazırlanılmadığında dersin süresini doldurmak zor. Çünkü yüz yüze derslerde öğrenci katılımı, soru cevap gibi durumlar dersin önemli bir bölümünü oluşturabiliyor. Canlı olduğunda dersi ilgi çekici hale getirmek için farklı metotlar kullanmak gerekiyor.
>
> Derslerin verilerini hazırlayabilmek için araştırma yapılması, bunların öğrenciye sunulacak şekle getirilmesi, derslerin yapılması, öğrencinin farklı görebileceği dikkatini çekebilecek yeni

> materyallerin hazırlanması gibi sebeplerle günlük teknoloji kullanım süremde oldukça arttı ve ortalama 5-6 saatimi aldı.
>
> Ders notlarının hazırlanması, çeşitli bilimsel araştırmaların yapılması, ödevlerin hazırlanması ve değerlendirilmesi, canlı dersler, uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerle daha yakından ilgilenme adına iletişim sağlanması gibi işlerde bilgisayarı ve telefonu en aktif şekilde kullandım. Günlük teknoloji kullanımımın ortalama 8-10 saat arasında olduğunu düşünüyorum.

Yukarıda öğretim elemanlarının görüşlerinde uzaktan eğitim yoluyla yapılan dersler için yapılan hazırlıkların zaman aldığı vurgulanmıştır. Derslerin öğrenci ilgisine muhatap olabilmesi için farklı metotlar, ilgi çekici sunumlar ve bilimsel hazırlıklarla zenginleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu alt temaya ilişkin görüş bildiren öğretim elemanlarının yarısından çoğu; uzaktan eğitimle yapılan derslere hazırlığın zaman almasını neden olarak göstermişlerdir. Ayrıca zaman yönetimi alt temasına ilişkin görüş bildirenlerin yarısına yakını; uzaktan eğitim teknolojileriyle ilişkilerinin zayıf olmasını neden olarak belirtmişlerdir.

Uzaktan eğitim teknolojileriyle ilişkilerin zayıf olması

> Başlangıçta zaman alan bir süreç olmakla birlikte, sistemi kullandıkça kazanılan deneyim ve bilgi depolanması gelecek açısından zaman alıcı ve endişe verici değildir.
>
> İlk zamanlar zaman harcamama neden oldu ama sonrasında sistemi öğrendikçe işlerin daha kolay yapılabileceğini gördüm.

Yukarıda öğretim elemanı görüşlerinde de vurgulandığı gibi, bu alt temaya ilişkin görüş bildiren öğretim elemanlarının yaklaşık yarısının uzaktan eğitim sistemleriyle ilişkilerinin zayıf olmasından kaynaklanan sorunlar yaşadıkları, süreç içerisinde sisteme alıştıkça ve deneyim kazandıkça problemlerinin azaldığını belirtmektedirler. Ayrıca öğretimi planlama ve uygulama temasında zaman yönetimi alt temasına yönelik görüş bildiren 2 öğretim elemanı süreyi verimli kullanamamayı neden olarak belirtmiştir.

Süreyi verimli kullanamama

> Sistemi daha iyi kullanmaya başladığımda süreyi daha verimli kullanabildim. İlk başlarda ders süresinde ekran paylaşımıyla ses, görüntü işleriyle uğraşmaktan ders süresini verimli şekilde kullanamadığım çok oldu.

Yukarıdaki öğretim elemanı görüşünde süreyi verimli kullanamamanın zaman yönetimi problemlerine sebep olduğu vurgulanmıştır. Bu alt temaya ilişkin görüş bildiren 1 öğretim elemanı da haftalık ders yükünün fazla olmasını neden olarak bildirmiştir.

Ders yükünün fazla olması

> Ders yüküne bağlı olarak bilgisayar kullanma oranım fazlasıyla arttı. Tüm derslerimi eksiksiz yapayım derken diğer tüm sorumluluklarımı aksattığım zamanlar oldu.

Yukarıda görüşünü bildiren öğretim elemanı ders yükünün, öğretimin planlanma ve uygulanmasında etkisinin olduğunu vurgulamıştır. Bunların yanı sıra uzaktan eğitimde öğretimi planlama ve uygulamaya ilişkin güçlüklere motivasyon düşüklüğünün de etkisinin olduğu görüşme yapılan katılımcıların %20'si tarafından vurgulanmıştır. Derse katılan öğrenci sayısının düşük olması 3 katılımcı tarafından, yüz yüze eğitimle kıyaslandığında verimliliğin düşük olduğu düşüncesi 2 katılımcı tarafından ve mesai saatleri dışına işlerin sarkması 1 katılımcı tarafından motivasyon düşüklüğü nedenleri olarak vurgulanmıştır. Bunlara ilişkin katılımcı görüşleri aşağıda bildirilmiştir. Görüşünü bildiren öğretim elemanlarından birinin görüşü aşağıdaki gibidir.

Derse katılan öğrenci sayısının düşük olması

> Herkesin online eğitime yönelmesi erişimi yavaşlattı ve çoğu zaman sisteme girmekte zorluk yaşadım. Uzaktan eğitimin etkili ve verimli bir süreç olduğunu düşünmüyorum. Sistem girişlerinde sorun yaşama sıklığı, katılım gösterebilen öğrenci sayısının düşük olması motivasyonumu negatif yönde etkilemiştir.

Yukarıdaki öğretim elemanının görüşünde uzaktan eğitim yapılan kanallara erişim sorununa ve katılım gösterebilen öğrenci sayısına vurgu yapılarak motivasyonu etkilediği belirtilmiştir. Aşağıda yüz yüze eğitimle kıyaslanmasını konu alan katılımcıların görüşleri bulunmaktadır.

Yüz yüze eğitimle kıyaslandığında verimliliğin düşük olduğu düşüncesi

> Sistemler hata ve aksaklıklar ders saatlerinin değişmesine ve bazen dersin bölünmesine neden oldu. Ben genel problemin dersin öğrenciler tarafından tam anlaşılmaması olduğunu düşünüyorum. Yani verimli bir ders ortamı değil bence yüz yüze eğitim her açıdan (disiplin, dikkat, adaptasyon, verimlilik) daha sağlıklı.

> Online yürütülen çalışmalar birçok açıdan kolaylık sağlasa da bire bir yürütülen çalışmalar kadar verimli olduğunu düşünmüyorum. Kişisel aktarım gücünde bir zayıflama yarattığı kanaatindeyim.

Öğrencilerle sınıf ortamında yüz yüze yapılan eğitim kadar verimli olmadığını vurgulayan öğretim elemanı görüşleri yukarıda verilmiştir. Ayrıca nedenlerden biri de eğitim işlerinin mesai saatleri dışına taşması olarak görüşme yapılan bir katılımcı tarafından aşağıdaki şekilde bildirilmiştir.

Mesai saatleri dışına işlerin sarkması

> ...online çalışmalar kapsamında mesai mefhumu da bir nevi ortadan kalktı. Artık idarecilerimiz sadece 8-5 saatleri arasında değil, akşam, gece ya da daha farklı saatlerde de bizlerden belirli işleri bekledikleri oluyor. Bu da motivasyonu olumsuz etkiledi.

Yukarıda görüşü bildirilen öğretim elemanı mesai saatleri dışına işlerin taşmasını, motivasyonunu düşüren sebep olarak belirtmiştir. Ayrıca 1 öğretim elemanı temaya ilişkin görüşünü açıklarken, uzaktan eğitime ayırdığı zamandan ötürü, akademik çalışmalarının yavaşladığını vurgulamışlardır.

Uzaktan eğitime ayrılan sürenin fazla olması

Akademik çalışmalarımı zayıflattı.

Görüşme yapılan öğretim elemanının, uzaktan eğitim için harcanan zamanın, örgün eğitime ayrılan zamana kıyasla fazla olmasını, akademik çalışmalara yeterince zaman ayıramamasına ve çalışmaların zayıflamasına neden olarak gösterdiği görülmektedir.

Teknolojik Alt Yapı Problemlerine İlişkin Yaşanan Güçlükler

Yapılan görüşmelerde öğretim elemanlarına; uzaktan eğitim uygulamalarında karşılaşılan problem durumlarında yaşadıklarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? Sorusu yöneltildi. Verilen yanıtlara istinaden oluşturulan tema, alt tema, nedenlerine ilişkin kodlar ve sıklıklar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.

Teknolojik Alt Yapı Problemlerine İlişkin Güçlükler, Nedenlerine İlişkin Kodlar ve Sıklıkları

Tema	*Alt tema*	*f*	*%*	*Nedenlere ilişkin Kodlar*	*f*
Teknolojik Alt Yapı Problemleri	Duygular üzerindeki etkisi	17	85	Dersin işlenme anında oluşan sistem arızaları	12
				Bazı öğrencilerin derslere hiç katılamaması	5
				Yapılan derslerin verimli olup olmadığı konusunda endişeler	4
				Ders öncesi oluşan sistemsel sorunlar	3
	Problem çözme stratejileri	10	50	Uzaktan eğitim sistemi daha önceden sıklıkla kullanılmadığından ortaya çıkan problemin çözümünün zaman alması	4
				Ders anında problem oluşmaması için ders öncesi alınabilecek önlemlerin alınması	4
				Farklı uzaktan eğitim programların denenmesi	4

Yukarıdaki tabloya bakıldığında yaşanan teknolojik altyapı problemleri, görüşme yapılan öğretim elemanlarının %85'i üzerinde duygusal etkiye neden olurken, %50'sini de ortaya çıkan problem karşısında çözüm stratejisi üretmeye sevk etmiştir. Duygular üzerinde etki oluşturduğunu vurgulayan katılımcıların yarısından çoğu, ders anında oluşan uzaktan eğitim sistemi arızalarını, katılımcıların yaklaşık üçte biri, bazı öğrencilerin derslere hiç katılamamasını, yaklaşık dörtte biri, yapılan derslerin verimli olup olmadığını konusundaki endişeleri, yaklaşık beşte biri de, ders öncesi oluşan sistemsel sorunları neden olarak vurgulamışlardır. Dersin işlenme anında oluşan sistem arızalarının duyguları etkilediğini vurgulayan katılımcı görüşlerinden öne çıkanlar aşağıdaki gibidir.

Dersin işlenme anında oluşan sistem arızaları

> Dersi işleme anında teknik aksaklıklar oluştu. O anda panik yaşadım

> ...tedirginlik yaşadım. Hemen sorunu nasıl çözebilirim diye girişimlerde bulunmaya çalıştım. Sorun çözülmeyince bir süre sonra alternatif yöntem olarak mobil verimle telefonumla işlerimi halletmeye çalıştım.

Ders anında ortaya çıkan teknik problemlerin katılımcılarda bir süre duygusal etki oluşturduğu katılımcıların görüşlerinde vurgulanmıştır. Bazı öğrencilerin derslere hiç katılamaması da bir katılımcı tarafından aşağıdaki şekilde, alt temayı oluşturan sebep olarak belirtilmiştir.

Bazı öğrencilerin derslere hiç katılamaması

> ...Bazı öğrencilerim derslere hiç katılamadı, Onlar adına üzüldüm...

> ...Bazen de kendimi öğrencilerin yerine koyarak internet eksikliği, cihaz eksikliği, mekân yetersizliği gibi sıkıntılarla empati yaptım...

> Zaman zaman sistemde sıkıntılar yaşadık, özellikle ilk haftalarda. Eğer ders olmazsa sonra tekrarı olmayacağı ya da büyük bir sıkıntı oluşturacağı gibi düşüncelere kapılıp kaygılandığım oldu.

Yukarıdaki katılımcı görüşlerinde, öğrencilerin derslere çeşitli teknik eksiklik ve aksaklıklardan ötürü katılamayışlarının, öğretim elemanlarında duygusal bir etki yarattığı vurgulanmıştır. Ayrıca teknolojik alt yapı problemlerinin derslerin verimliliğini etkilediğini belirten bir katılımcı görüşü aşağıda verilmiştir.

Yapılan derslerin verimli olup olmadığını konusundaki endişeler

> Herkesin online eğitime yönelmesi erişimi yavaşlattı ve çoğu zaman sisteme girmekte zorluk yaşadım. Uzaktan eğitimin etkili ve verimli bir süreç olduğunu düşünmüyorum.

Yukarıdaki görüşle, katılımcı, teknik alt yapının güçlü olmadığı görüşünü vurgulayarak fazla talep olduğunda erişimin yavaşladığını ve bununda ders verimliliğine olumsuz etkisinin olduğunu bildirmiştir. Yine ders öncesi yaşanan teknik sorunların duyguları etkilediğini vurgulayan katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir.

Ders öncesi oluşan sistemsel sorunlar

> İlk kullanımlarda öğrencilerle aynı sanal sınıf ortamı kurmaya çalışırken sistem arızaları oldu, panik oldum, bu dersler bu şekilde nasıl olacak diye düşündüm.

Yukarıdaki görüşe göre, öğretim elemanlarının sisteme alışık olmamasından ve hazır olmayan alt yapıdan kaynaklı problemler yaşanmıştır ve yaşanan problemlerinde, duyguları etkilediği katılımcı tarafından bildirilmiştir.

Tablo 2 ye bakıldığında teknolojik alt yapı problemlerinin, problem çözme stratejilerine ilişkin etkileri %50 olarak belirtilmiştir. Bu etkiye neden olarak oluşan kodlar; uzaktan

eğitim sisteminin daha önceden sıklıkla kullanılmamasından ötürü oluşan problemlerin çözümü için fazla zaman harcama, ders sırasında oluşabilecek problemler için alınabilecek tedbirlerin ders öncesinde alınması ve farklı uzaktan eğitim programlarının denenmesi olarak görüşme yapılan öğretim elemanları tarafından vurgulanmıştır. Bu alt temada görüş bildiren katılımcıların yaklaşık yarısı nedenlere ilişkin kodları vurgulamışlardır.

Uzaktan eğitim sistemi daha önceden sıklıkla kullanılmadığından ortaya çıkan problemin çözümünün zaman alması

> Sistemi önceden deneyemedik. Bu sebeple ilk zamanlar zorlandım. Kaydetmeyi unuttum. Dosyalarımı açmakta zorlandım. Ama en büyük sorunu internet bağlantısı olmayan ve genellikle kırsal bölgelerde yaşayan öğrenciler oluşturdu.

> Sistemin her bir özelliğini anlatan tanıtım videolarının olması bize fazla sayıda kolaylık sağlayabilirdi.

> Sistemi öğrenme sürecimiz zaman alıcı oldu, bu durum biraz can sıkıcı…

Yukarıda görüşü bildirilen öğretim elemanlarınca, uzaktan eğitim sistemleri önceden kullanılmadığından sisteme alışmaları ve karşılaşılan problemleri çözüme kavuşturmalarının zaman aldığı vurgulanmıştır. Bu problemlerin sonraki derslerde yaşanmaması için derse başlamadan önce alınması gereken tedbirleri vurgulayan öğretim elemanı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Ders anında problem oluşmaması için ders öncesi alınabilecek önlemlerin alınması

> …bende sorun yaşamamak için internet bağlantım, telefon ve bilgisayar şarjım gibi önlemleri aldığımdan sorun yaşamadım diyebilirim.

> İnternet kesilmesi yada sesin düzgün ulaşmaması oldu, sonraki derslerde aynı sorunu yaşamamak için gerekli denemeleri yaptım, işe yaradı.

Yukarıda bulunan katılımcı görüşlerinde, ders anında sorun yaşamamak için alınabilecek önlemlerin alınmaya çalışıldığı vurgulanmıştır. Problem çözme stratejisi olarak, farklı uzaktan eğitim programlarını deneyen öğretim elemanı görüşleri aşağıda bulunmaktadır.

Farklı uzaktan eğitim programların denenmesi

> Sistemsel sorunlar yaşandı ki yoğunlukla alakalı olduğu için programını kullanmayı 2. Hafta bıraktım. Öğrenciler derse giremiyoruz dediklerinde defalarca iletişim numaralarını arayarak problemi çözmeye çalıştım. Sürecin sağlıklı devam edebilmesi açısından farklı programlar tercih ettim.

> Bu süreç içerisinde sistemin yoğun olması sebebiyle açılmaması, elektrik kesintileri, internet hızının yavaşlaması gibi problemlerle karşılaştım. Çözüm odaklı düşünmeye çalışarak örneğin internet

> yavaşladığında wi-fi yerine mobil veri kullandım veya ders platformunda yoğunluk olduğunda farklı bir online programdan ders yapmaya çalıştım.

Yukarıdaki öğretim elemanı görüşlerine göre; alt yapı sorunu daha az olan programları kullanarak problem çözme stratejisi geliştirme durumları vurgulanmıştır.

Uzaktan Eğitimin Avantajları

Yapılan görüşmede öğretim elemanlarına ''Uzaktan eğitim uygulamalarının avantajlarını değerlendirir misiniz?'' sorusu yönlendirildi. Verilen cevaplara istinaden oluşturulan tema, alt tema, nedenlerine ilişkin kodlar ve sıklıkları Tablo 3 te gösterilmektedir.

Tablo 3.

Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Avantajları, Nedenlerine İlişkin Kodlar ve Sıklıkları

Tema	*Alt tema*	*f*	*%*	*Nedenlere ilişkin Kodlar*	*f*
Uzaktan Eğitimin Avantajları	Öğretim elemanına sağladığı avantajlar	10	50	Teknolojiyi kullanma konusundaki gelişimler	6
				Esnek zamanlı çalışma	5
	Öğrenciye sağladığı avantajlar	7	35	Salgın, afet gibi durumlarda eğitimin devam etmesi	3
				Öğrencilerin ders tüm ders verilerine (ders notları, videolar vs.) istedikleri zaman ulaşabilmeleri	3
				Öğrencilerin teknolojiyi kullanma konusundaki gelişimleri	2

Tablo 3'e bakıldığında görüşme yapılan öğretim elemanlarının %50'si kendilerine avantajlarının olduğunu vurgularken % 35'i de öğrenciye avantaj sağladığını vurgulamışlardır. Öğretim elemanlarına avantaj sağladığını belirten katılımcıların yarısından çoğu teknolojiyi kullanma konusunda gelişim göstermelerini sebep olarak gösterirken, katılımcıların yarısı esnek zamanlı çalışmayı sebep olarak bildirmişlerdir. Teknolojiyi kullanma konusundaki gelişmeler için öne çıkan görüşler aşağıda verilmiştir.

Teknolojiyi kullanma konusundaki gelişimler

> Görsel avantajlar, online grup çalışmaları, öğrenme becerilerini geliştirebilecek online aktiviteler ve anlık sınav uygulamaları ile bilgi birikimlerinin kısa sürede ölçülebilmesi gibi avantajlar mevcuttu. Teknoloji kullanım süremi fazlasıyla arttırdı.''

> ...en büyük avantajı bilgisayar kullanımımı hızlandırmak oldu diyebilirim.

Yukarıdaki görüşlerinde katılımcılar, uzaktan eğitim uygulamalarıyla teknolojiyi kullanma konusunda gelişim gösterdikleri için avantaj sağladığını vurgulamışlardır.

Esnek zamanlı çalışma

> Geniş ve esnek zamanlı çalışma serbestisi avantajlar olmakla beraber sistemsel sorunlar nedeniyle ve oluşmuş olan belirsizlikler nedeniyle daha fazla teknoloji ile ilişki kurulmuştur.
>
> Online sistem ile ev ortamından daha rahat şekilde eğitim olanakları sağlandı. Fiziksel olarak harcanan vakit kaybı azaldı.

Yukarıda görüşleri bulunan katılımcılar, uzaktan eğitim uygulamalarının esnek çalışma zamanı olarak avantaj sağladığını vurgulamışlardır. Ayrıca uzaktan eğitim uygulamalarının öğrenciye yarar sağladığını görüşlerinde vurgulayan öğretim elemanlarının yaklaşık yarısı, salgın, afet gibi durumlarda eğitimin devam etmesini, öğrencilerin ders tüm ders verilerine(ders notları, videolar vs.) istedikleri zaman ulaşabilmelerini sebep olarak vurgularken, yaklaşık üçte biri de öğrencilerin teknolojiyi kullanma konusundaki gelişimlerini sebep olarak belirtmişlerdir.

Salgın, afet gibi durumlarda eğitimin devam etmesi

> ...çok güzel bir alternatifin olduğunu ve gerekli internet alt yapısı oluşturulursa pandemi deprem gibi afet zamanlarında kullanılabilir olduğunu gördüm diyebilirim.''
>
> Yüz yüze eğitimin daha mantıklı olduğu bir gerçek olsa da teknolojinin daha çok hayatımıza girdiği bu salgın döneminde eğitimin bu şekilde devam ettirilmesi öğrencilerin derslerden uzak kalmaması için iyi bir alternatif oluşturdu.

Yukarıdaki görüşme notlarında görüşme yapılan öğretim elemanları, içinde bulunulan salgın döneminde uzaktan eğitim uygulamalarının yüz yüze eğitime alternatif olarak öğrenciye yarar sağladığı görüşünde olduklarını belirtmektedirler.

Öğrencilerin ders tüm ders verilerine (ders notları, videolar vs.) istedikleri zaman ulaşabilmeleri

> Online sistemlerde farklı görsel verileri kullanabilmek ve istenilen saatte öğrenciyle iletişime geçip ders veya herhangi bir etkinlik yapılabilmesi gibi avantajları oldu.
>
> Öğrenci kaçırdığı ya da giremediği dersleri tekrar dinleyebiliyor...

Yukarıda görüşleri bulunan öğretim elemanları öğrencilerin ders verilerine ulaşma rahatlığına ve esnek zamanlı çalışmaya vurgu yapmışlardır.

Öğrencilerin teknolojiyi kullanma konusundaki gelişimleri

> ...mağduriyet yaşamayan öğrenciler için teknoloji açısından kendilerini geliştirdiler...

Yukarıdaki öğretim elemanının görüşüne göre uzaktan eğitim sürecinde teknolojik alt yapı eksikliği olmaya öğrencilerin teknoloji kullanım özelliklerini geliştirdiklerini vurgulamışlardır.

Uzaktan Eğitim Sürecinde Teknolojinin Oluşturduğu Duygular

Yapılan görüşmede öğretim elemanlarına 'Uzaktan eğitimin sürecinde teknolojik aletlerden uzak kaldığınız zamanların duygularınıza etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?' sorusu yöneltildi. Verilen yanıtlar çerçevesinde oluşturulan tema, alt tema, nedenlerine ilişkin kodlar ve sıklıkları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.

Uzaktan Eğitim Sürecinde Teknolojinin Oluşturduğu Duygulara İlişkin Kodlar Ve Sıklıkları

Tema	*Alt tema*	*f*	*%*	*Nedenlere ilişkin Kodlar*	*f*
Uzaktan Eğitim Sürecinde Teknolojinin Oluşturduğu Duygular	Olumsuz	12	60	Yaşanan teknolojik problemler	6
				Genelde ilk kez kullanılan bir sistem olduğundan, sistem oturtulana kadar oluşan sık değişiklikler (ders günleri ve saatleri, sisteme yüklenmesi istenen materyaller gibi).	4
				Tüm öğrencilerin teknolojiye ulaşma noktasında eşit şartlara sahip olmaması	2
	Nötr	4	20	Genele ilk kez kullanılan bir sistem olduğundan yaşanılan problemlerin doğal karşılanması	4
				Herhangi bir problem yaşanmaması	1
	Olumlu	4	20	Yeni bilgisayar programlarıyla tanışma ve bu programları eğitimde kullanmayı öğrenme	4

Yukarıda Tablo 4'e bakıldığında görüşme yapılan öğretim elemanları, uzaktan eğitim sürecinde teknolojinin kendilerinde oluşturduğu duyguyu %60 olumsuz, %20 nötr ve %20 olumlu olarak değerlendirmektedirler. Olumsuz duygu oluşmasının nedeni olarak da bu alt temaya ilişkin görüş bildiren öğretim elemanlarının yarısı yaşanan teknolojik problemler olarak belirtmektedir. Yine bu yönde görüşünü bildirenlerin üçte biri uygulamalarda yapılan sık değişiklikler ve 2 kişi de öğrencilerin teknolojiye ulaşma noktasında eşit imkânlara sahip olmamasını neden göstermişlerdir. Yaşanan teknolojik problemlerin duygulara olumsuz etkide bulunduğunu neden olarak gösteren öne çıkmış öğretim elemanı görüşleri aşağıda verilmiştir.

Yaşanan teknolojik problemler

> Online sistemleri en etkili şekilde kullanmaya çalıştım ancak iş yerinde veya evde kullandığımız internetin gitmiş olması, sisteme her an erişememiş olmamız gibi problemlerle karşılaştım. Eğitim için kullanmış olduğum platformda da nadir de olsa birtakım problemler yaşadım. Her öğrencinin eşit imkânlara sahip olmaması dolayısı ile çeşitli çözümler üretmek durumunda kaldım.''

> Sistemsel ve internet erişim problemler yaşanıyor.

Yukarıdaki öğretim elemanı görüşlerinde yaşan problemler ve bunların duyguları olumsuz etkilediği vurgulanmıştır. Ayrıca uzaktan eğitim sistemine geçişin hızlı olmasından kaynaklanan eksikliklerin ve eksikliklerin tamamlanması için yapılan değişiklikleri neden olarak belirten öğretim elemanı görüşleri aşağıda bulunmaktadır.

Sistem oturtulana kadar oluşan sık değişiklikler

> Sürekli sistemlerin değişmesi, standart ve stabil bir online sistemin olmaması, cep telefonu veya bilgisayar uyumlu yazılımların zorunluluğu beraberinde problemleri de getirdi.

> Link almakta zorlandım. Bazen dersi kaydetmeyi unuttum. Bu da bana kötü hissettirmişti.

Uzaktan eğitim sistemini üniversitelerin geneline uygulama sürecinde çeşitli aksaklıkların olduğunu, sisteme tam manasıyla alışana kadar türlü problemlerle karşılaşıldığını vurgulayarak duygusal olarak kötü hissettiklerini bildiren katılımcılar sürecin ilerleyen zamanlarında bu problemlerinin ortadan kalktığını da belirtmişlerdir. Öğrencilerin teknolojiye ulaşma noktasında eşit imkânlara sahip olmamasını da sebep olarak vurgulayan öğretim elemanı görüşü aşağıdadır.

Tüm öğrencilerin teknolojiye ulaşma noktasında eşit şartlara sahip olmaması

> Online sistem öğrencilere ulaşma kolaylığı sağlamadı, çünkü herkes aynı fırsatlara sahip değildi. Eğitim için yeterli bir uygulama olduğunu düşünmüyorum.

Uzaktan eğitim uygulamalarına ancak imkân dâhilinde öğrencilerin katılım gösterdiğine vurgu yapılmıştır. Görüşmeye katılan katılımcıların %20'sine göre uzaktan eğitim sistemi herhangi bir duygu değişikliği yaşatmamıştır. Bu yönde görüş bildiren katılımcıların tamamı yaşanan aksaklıkları sistemin ilk kez uygulanması dolayısıyla normal karşıladıklarını bir katılımcı da herhangi bir sorunla karşılaşmadığını neden olarak belirtmiştir.

İlk kez kullanılan bir sistem olduğundan problemlerin doğal karşılanması

> Gayet normal hissediyorum, uzak kaldığım zaman bu beni depresyona sokmuyor hayatıma kaldığım yerden devam ediyorum.

> Online eğitimlerde sistemsel problemler olabilir. Fakat yapılan ders sisteme yükleneceğinden öğrenci istediği zaman ulaşabilir.

Yukarıdaki öğretim elemanı görüşlerinde, yaşanabilecek problemlerin beklendik olduğuna vurgu yapılarak, bu durumların herhangi bir duygu değişikliğine sebep olmadığı belirtilmiştir. Uzaktan eğitim sistemlerinde problem yaşamadığını bildiren öğretim elemanı görüşüne aşağıda yer verilmiştir.

Herhangi bir problem yaşanmaması

> Uzaktan eğitim sistemlerinde eğitim yaptığımız süreçte problem yaşamadım.

Görüşmede uzaktan eğitim sürecinde problem yaşamadığını bu sebeple de duygu değişikliği yaşamadığını bildiren öğretim elemanı görüşü yukarıda verilmiştir. Yapılan görüşmelerde katılımcıların % 20'si de uzaktan eğitim sürecinde, teknolojiyle iç içe olmanın olumlu duygular hissettirdiğinden söz etmişlerdir. Nedenlerine ilişkin olarak, yeni bilgisayar programlarıyla tanışmalarını ve bu programları eğitim için kullanıyor olmalarını bildirmişlerdir. Görüşmelerde öne çıkan görüşler aşağıda bulunmaktadır.

Yeni bilgisayar programlarıyla tanışma ve bu programları eğitimde kullanmayı öğrenme

> Uzaktan eğitim sisteminde bilmediğim birçok şeyi öğrendiğimi, kendimi bu yönlerden geliştirdiğimi düşünüyorum. Gerek öğrencilere en iyi şekilde eğitim verebilmek gerekse herkese eşit koşulları sağlayabilmek adına…

> Bu dönemde özellikle uzaktan eğitimde kullanılan canlı ders platformlarını ve nasıl kullanılacağını öğrendim. Eksik olan bir tarafın dolması gibi bir his, güzel bir his.

Yukarıdaki olumlu duygular hissettiğini belirten öğretim elemanı görüşlerinde, öğrenilen yeni programlar, öğrencilerin pandemi sürecinde bile eğitim almaları ve öğrencilere eşit koşulları sağlama adına yapılan çalışmaların mutluluk kaynağı olduğu vurgulanmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Pandemi dönemiyle birlikte zorunlu uzaktan eğitime geçişte öğretim görevlerinin görüşleri dört alt tema ile önceki bölümde açıklanmaya çalışılmıştı. Bu bölümde, "öğretimi planlama ve uygulama", "teknik alt yapı problemleri", "uzaktan eğitimin avantajları" ve "uzaktan eğitim sürecinin oluşturduğu duygular" başlıkları altında elde edilen bulgular, alan yazında yapılan çalışmalar ışığında tartışılmıştır. Her temaya ilişkin tartışma ve sonuç ayrı olarak ele alınmış, sonuçların daha net olması amaçlanmıştır. Her konuya ilişkin tartışma ve sonuç şu şekildedir.

Öğretimi Planlama ve Uygulamadaki Zorluklara İlişkin Tartışma ve Sonuç

Yapılan görüşmelerde bu temaya ilişkin öğretim elemanlarının uzaktan eğitim ile yaptıkları canlı derslerde zaman yönetimi konusunda problem yaşadıkları, süreyi verimli kullanamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Dinçer (2006) karşılaşılabilecek olası sorunlara anında çözümler üretmenin mümkün olamadığını ve bu sorunların yeni sorunları beraberinde getirebileceğini, bu yönüyle de zamanın ve enerjinin odak noktasında kayma sorununu ortaya çıkarabileceğini vurgulamıştır. Onuka (2012) uzaktan eğitim ve zaman yönetimi üzerine yaptığı çalışmada, zaman yönetimi yeteneğindeki veya zaman

yönetimi uygulama düzeyindeki farklılıkların yapılan işin düzeyini etkilediğini ifade etmiştir.

Yapılan çalışma da uzaktan eğitimle yapılan derslere öğrenci katılım oranının düşük olmasından, çalışma saatlerinin esnek olması sebebiyle mesai saatleri dışına çıkmasından ve derslerin verimlilik açısından örgün eğitimle kıyaslanması sebepleriyle öğretim elemanı motivasyonunu olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Alan yazında, uzaktan eğitimde başarıyı sağlamanın yolu, sanal sınıf ortamı, sunulan e-içerik ve ölçme değerlendirme bileşenlerinin iyi bir şekilde kurgulanmasıyla ilişkilendirilmiştir (Demir, 2014). Bu yönüyle yapılan çalışma, elde ettiğimiz sonucu destekler niteliktedir. Uzaktan eğitimi konu alan başka bir çalışma da öğretmen ile öğrenci arasında iletişim kurulamaması, uzaktan eğitimin en büyük problemi olarak görülerek, bu durumda ders ile öğrenci arasındaki bağlantıyı sağlayan öğretmenin birebir öğrencisiyle iletişim kuramaması öğretmen motivasyonunu olumsuz etkilemektedir (Dinçer, 2006). Petrenko ve arkadaşlarına göre (2020), eğitimcinin uzaktan eğitime hazır oluşunun bileşenleri motivasyon ve değerdir.

Ayrıca, uzaktan eğitimle yapılan canlı derslere ayrılan zamanın fazla olmasının öğretim elemanlarının akademik çalışmalarına da olumsuz etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Yılmaz ve Güven (2015), uzaktan eğitim uygulamalarının planlı bir şekilde yürütülmesiyle etkili bir sonucun alınabileceğini vurgulamışlardır. Zorunlu uzaktan eğitime geçişin bir sonucu olarak, öğretim elemanlarının çevrimiçi platformları öğrenmeye ve öğrencilere yol göstermeye ayırdıkları vakit artmıştır. Bu nedenle de akademik çalışmalara ayrılan vakitlerden feragat edildiği dile getirilmiştir. Daha planlı bir yaklaşımda, mobil öğrenme (uzaktan öğrenmenin bir alt alanı), eğitim vermek ve internete veya bilgisayarlara erişim sınırlıysa öğrencilerle senkron ve asenkron iletişim kurmak için kullanılabilir (Ishmael, Heiser ve Payne, 2020). Maimela ve Samuel (2016) akademisyenlerin sabit çalışma saatlerine bağlı olarak, üretken zamanlarının çoğunu çalışma materyalleri geliştirmek ve günlük olarak öğrencilerin sorularına yanıt vermek için harcadıklarını ve bunun şüphesiz araştırma için ayrılan süreyi olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Başka bir çalışma da uzaktan eğitim sistemlerinde kullanılan yazılım ile sistemlerin entegrasyonunun ve oluşabilecek sorunlara anlık getirilebilecek çözüm çalışma ve planlamalarının, sürdürülebilir bir eğitim için ön koşul olarak bildirilmiştir (Erturgut, 2008).

Teknolojik Alt Yapı Problemlerine İlişkin Tartışma ve Sonuç

Öğretim elemanlarının görüşlerinde en fazla göze çarpan bir diğer sonuç teknolojik alt yapı problemleri olmuştur. Uzaktan eğitimle yapılan derslerin öncesinde ve ders sırasında meydana gelen teknolojik sistem arızalarından, öğretim elemanlarının yaşadıkları yerlerdeki teknolojik alt yapı eksikliğinden, bazı öğrencilerin derslere hiç katılamamasından ve oluşan problemlerin dersin verimliliğini düşürmesinden kaynaklı birçok problemin olduğu vurgulanmıştır. Canlı ders uygulamalarında ses kesilmesi, görüntü donması gibi teknik problemlerin öğreticilerin algı ve görüşleri üzerinde olumsuz etkide bulunduğu sonucu bildirilmiştir (Koppelman ve Vranken, 2008; Yılmaz ve Güven,

2015). Yılmaz ve Arkadaşları (2021) tarafından pandemi sürecinde öğretmen adaylarıyla yapılan çalışmada; teknolojik alt yapı problemleri ve uzaktan eğitim alt yapı sorunlarından kaynaklı, ses ve görüntülü katılamama, ders sürelerinin kısıtlı olması, iletişimin yetersiz kalması, görüntü kalitesinin düşüklüğü gibi problemlerin öğretmen adayları tarafından belirtildiği bildirilmiştir.

Yapılan çalışmada, öğretim elemanlarının uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları teknolojik alt yapı problemleriyle başa çıkmak için ders öncesinde ortaya çıkması muhtemel problemler için önlemler alarak, farklı uzaktan eğitim programları kullanarak, uzaktan eğitim sistemlerini detaylı öğrenmek için daha çok zaman ayırarak problem çözme stratejileri geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yükseköğretim kurumlarının öğrenci profilindeki değişikliklerle, uzaktan eğitimle yüz yüze eğitimin bir arada kullanıldığı üniversitelerin öğrenciler tarafından daha fazla talep edildiği bildirilmiştir (Akdemir, 2011). Leontyeva (2018) yaptığı çalışmada öğrencilerin çevrimiçi eğitime istekli olduklarını fakat üniversitenin gelişmemiş teknolojik altyapısı hakkında endişeleri olduğunu öne sürmüştür. Benzer bir çalışmada, Kaya (2021) daha önce çevrimiçi ders deneyimi yaşayan öğrencilerin bu sürece daha az katılma eğiliminde olduğunu vurgulamıştır. Jowsey ve arkadaşları (2020), bilgisayarların ve tabletlerin etkin kullanımında yetersiz altyapı gibi engellerin öğrencilerde ve öğretmenlerde memnuniyet düşüşüne yol açtığını bildirmişlerdir.

Günümüzde bu denli talep gören bir eğitim uygulamasıyla ilgili bilgi sahibi olmaya çalışmak ve bu konuda yaşanabilecek problemlere çözüm stratejileri geliştirmeye çalışmak, öğretim elemanlarının şimdiye ve geleceğe yaptıkları yatırım olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, hazırlık ve pedagojik tasarım görevleri arasında e-kurslar, e-ders kitapları, eğitim araçları oluşturmak ve ağlarda öğrenme sürecini düzenlemek için pedagojik teknolojiler geliştirmek önemli bir yer tutmaktadır (Titov, 2018). Öğretmenlerin teknoloji konusunda yetkin olmaları ve altyapının amaçlı ve etkili bir şekilde işlemesini sağlamaları beklenmektedir (Coose, 2010; Dorrian ve Wache, 2009; Meyer vd., 2014). Teknolojik alt yapıların geliştirilmesi kadar, uzaktan eğitimde kullanılacak kaynakların ve mevcut olanaklar içerisinde daha etkin çözüm önerilerinin geliştirilmesi açısından öğretim elemanlarının desteklenmesi önemlidir.

Uzaktan Eğitimin Avantajlarına İlişkin Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada uzaktan eğitim sürecinin öğretim elemanlarına teknolojik aletleri kullanma yeterliliğini arttırma ve esnek zamanlı çalışma konusunda avantaj sağladığı sonucuna varılmıştır. Alan yazına bakıldığında; zamandan ve mekândan bağımsız olarak yapılabilen ve bireyin toplumsal yaşam içerisindeki görev ve sorumluluklarını yerine getirmeye engel olmayan uzaktan eğitimin her birey için farklı bir tercih etme sebebinin bulunduğuna değinilmiştir (Ilgaz ve Aşkar, 2009; Young ve Rogers, 1998). Bu sebepler içerisinde esnek zamanlı öğrenme öğretme süreci hem öğrenciler hem de öğreticiler tarafından avantaj olarak görülmektedir (Sadeghi, 2019). Ayrıca, uzaktan eğitim hem öğrenmeyi hem de kazanmayı karşılayacağından, öğrenciler niteliklerini geliştirmenin yanı sıra geçimlerini sağlamaya devam edebilirler (Brown, 2017).

Ayrıca, bu çalışma da uzaktan eğitim, öğrencilere de salgın, afet gibi olağan dışı zamanlarda eğitimlerin aksamaması, teknoloji kullanımı konusunda öğrenci yeterliliğin artması ve ders kaynakları gibi içeriklere istendiği zaman ulaşabilme imkânlarının olması yönüyle avantaj sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında uzaktan eğitimin öğrenci merkezli oluşu eğitimin zaman ve mekândan bağımsız olmasıyla ilişkilendirilmiştir (Eygü ve Karaman, 2013). Başka bir çalışma da teknolojinin eğitimde kullanılmaya başlanmasıyla daha önceki uygulamalarla çözüm getirilemeyen bazı problemlere çözümlerin bulunduğu belirtilmiştir (Odabaş, 2003). Ayrıca, temel avantaj, uzaktan eğitimin sunduğu esnekliktir (de Oliveira, Penedo ve Pereira, 2018). Bu çalışmalara bakıldığında örgün eğitim olağan dışı zamanlarda kullanılabilecek bir eğitim yöntemi olamamakta ve bu gibi dönemlerde uzaktan eğitim sistemlerinin eğitim-öğretimin devamlılığını sağlaması açısından büyük bir avantaj sunmaktadır.

Öğrenciler, geleneksel öğrenme yollarını izliyorlarsa, okulun müfredatına göre belirlenmiş bir öğrenme programını takip etmek zorunda kalırlar (Sadeghi, 2019). Ancak farklı uzaktan eğitim türleri, öğrencilerin düzenli bir öğrenme programı izlemeden öğrenme programlarını kendi kolaylıklarına göre ayarlamalarına olanak tanır. Uzaktan eğitim programı, öğrenme sürecinden uzak olsalar bile, onlara kurs seçme esnekliği sunar (Brown, 2017). Nagrale (2013) uzaktan eğitimi tercih edenlerin kalabalık otobüslerde veya trenlerde yolculuk etmelerinin gerekmediğini belirtmiştir. İnternet bağlantısı olan bir bilgisayara sahip olunduğunda tüm kolejin yatak odasında olacağını ve dışarı çıkmak zorunda olunmayacağını da ifade etmiştir. Çok fazla zaman, para ve daha da önemlisi enerji harcamaya gerek kalmadan derslerin takip edilebileceğini ve öğretenlerin de bu yönden büyük bir avantaja sahip olduğunu dile getirmiştir. Genel anlamda bu çalışmada öğretim elemanları tarafından belirtilen avantajlar, birçok çalışmada ortaya konmuştur. Bunlar arasında hem öğrenciler hem de öğretim elemanları için en önemli avantaj, uzaktan eğitimle ilgili en iyi şeyin öğrenme ve öğretmenin her yerden ve her zaman olabileceğidir.

Uzaktan Eğitim Sürecinde Oluşan Duygulara İlişkin Tartışma ve Sonuç

Uzaktan eğitim sürecinin genel anlamda öğretim elemanları üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu ortaya koymak için öğretim elemanlarının bu konuda hangi duygulara sahip olduğuna odaklanmıştır. Bu doğrultuda, uzaktan eğitimde karşılaşılan problemlerin, sisteme alışık olunmamasının ve öğrencilerin eşit imkânlara sahip olmamasının öğretim elemanlarında olumsuz duygulara neden olduğu sonucuna varılmıştır. Alan yazında benzer nedenlerle uzaktan eğitime karşı olumsuz tutum ve görüşler ortaya konmuştur (Doğan ve Tatık, 2015; Yılmaz ve Güven, 2015). Öğretim internet üzerinden verildiği için öğrenciler ve öğretim elemanları arasında kesinlikle fiziksel bir temas yoktur. Bunun yanı sıra teknolojiye bu aşırı bağlılık, uzaktan eğitimin en büyük bir dezavantajıdır ve olumsuz duygulara neden olmaktadır (Brown, 2017). Öğretim elemanlarının belirttikleri olumsuz duygular ele alındığında, zorunlu uzaktan eğitime geçişle birlikte oluşan strese bağlı olarak farklı şekillerde olumsuz duyguların ifade edildiği söylenebilir.

Ayrıca, uzaktan eğitim sürecinde yeni eğitim programlarıyla tanıştıkları için öğretim elemanları olumlu duygular hissettiklerini de ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik olumlu algı geliştirme, uzaktan eğitim hakkında bilgi sahibi olma ve uzaktan eğitim uygulamaları ile ilgili tecrübe sahibi olmakla ilişkilendirilmiştir (Yılmaz ve Güven, 2015). Başka çalışmalarda da uzaktan eğitim uygulamaları için oluşturulan e-içerikler, simülasyonlar gibi teknolojik boyutun yanı sıra uzaktan eğitimin sosyal, pedagojik, etik boyutları da düşünülerek uygulama yapıldığında verimliliğin daha fazla artacağı bildirilmiştir (Balaban, 2012; Demir, 2014; Erturgut, 2008). Bu sonuçlardan yola çıkıldığında, teknolojik alt yapının uzaktan eğitim süreçlerini daha etkin kullanılacak şekilde geliştirilmesinin önemli olduğu söylenebilir.

Öneriler

Mevcut durum içerisinde öğretim elemanlarının bilgi ve eğitimlerinin tamamlanması açısından daha fazla destek verilmesi ve öğrencilerin de bu süreçlerde daha aktif hale getirilmesi önem arz etmektedir. Öğrencilerin aktif katılımının sağlanması amacıyla çevrimiçi öğrenme materyalleri geliştirilebilir. Öğrencilerin katılımı arttırılarak öğretim elemanlarının ve öğrencilerin memnuniyet ve motivasyon düzeylerinin arttırılması sağlanabilir. Elde edilen sonuçlara bakılarak üniversitelerde yapılan uzaktan eğitim uygulamaları hakkında tüm akademisyenlere hizmet içi eğitim verilmesi tavsiye edilebilir. Gün geçtikçe artan kullanım oranları düşünüldüğünde teknolojik erişim konusunda problem yaşanmaması için alt yapıların güçlendirilmesi ve bağımlılığın gelişmemesi adına farklı etkinliklerin de yapılabileceği şekilde uzaktan eğitim haftalık ders dağılımlarının yapılması tavsiye edilebilir. Öğretim elemanlarının planlamada ve yürütmede yaşadıkları sorunların giderilmesi açısından teknik destek arttırılmalıdır. Üniversitelerin kullanmış oldukları öğrenci bilgi sistemleri ve uzaktan eğitim entegrasyonlarının sağlanması, sağlanmışsa güçlendirilmesi yönünde tavsiyede bulunulabilir. Uzaktan eğitime yönelik avantajlar ve olumlu duyguların devam ettirilmesi açısından bu yönlerin güçlendirilmesi önemlidir.

Uzaktan eğitim sürecine yönelik araştırmalar farklı yöntemler ile ortaya konularak öğretim elemanlarının bu konuda yaşadıkları durumlar daha detaylı ele alınabilir. Bunun yanı sıra, uzaktan eğitim uygulamalarında öğrenci ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir. Zorunlu uzaktan eğitimin uygulandığı diğer eğitim kademelerinde oluşan durumlara yönelik çalışmalar ile karşılaştırma yapılabilir.

Etik Kurul Onayı: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulundan 18.02.2021 tarih ve 02/30 sayılı etik karar alınmıştır.

Bilgilendirilmiş Onam: Çalışma öncesi tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Hakem değerlendirmesi: Dış hakem değerlendirmesi

Yazarların Katkısı: Fikir- H.İ.Ö., F.K.; Tasarım- H.İ.Ö.; Veri toplama ve İşlenmesi-F. K.; Veri analizi-E.M, Yorumlama- H.İ.Ö., F.K.; Alanyazın taraması- H.İ.Ö., F.K.; Yazım-H.İ.Ö., F.K.; Eleştirel değerlendirme-Tüm yazarlar

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemektedir.

Finansal Açıklama: Çalışma için finansal destek alınmamıştır.

Kaynakça

Akdemir, Ö. (2011). Yükseköğretimimizde uzaktan eğitim. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(2), 69-71.

Balaban, E. (2012). Dünyada ve Türkiye'de uzaktan eğitim ve bir proje önerisi. İstanbul: *Işık Üniversitesi.*

Bao, W. (2020). COVID-19 and online teaching in higher education: A case study of Peking University. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 2(2), 113-115.

Bian, M. & Leung, L. (2015). Linking loneliness, shyness, smartphone addiction symptoms, and patterns of smartphone use to social capital. *Social Science Computer Review*, 33(1), 61-79.

Brown, C. (2017). Advantages and disadvantages of distance learning. *Retrieved From. Erişim: https://www.eztalks.com/elearning/advantages-and-disadvantages-of-distance-learning.html*

Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımında yeni bir boyut: İnternet bağımlılığı, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Yıl: 2005, Sayı 22, 83-98

Choi, S. W., Kim, D. J., Choi, J. S., Ahn, H., Choi, E. J., Song, W. Y., Kim, S. & Youn, H. (2015). Comparison of risk and protective factors associated with smartphone addiction and Internet addiction, *Journal of Behavioral Addictions*, 4(4), 308-314.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2017). *Research Methods in Education*. Routledge.

Coose, C. S. (2010). Distance nursing education in Alaska: A longitudinal study. *Nursing Education Perspectives*, 31(2), 93-96.

Çam, E. ve Isbulan, O. (2012). A new addiction for teacher candidates: Social networks. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 11(3), 14-19.

Çavuş, S., Ayhan, B., ve Tuncer, M. (2016). Bilgisayar oyunları ve bağımlılık: Üniversite öğrencileri üzerine bir alan araştırması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (43). 266-289

Çini, Y. N. Teknoloji Bağımlılığının Sebepleri Üzerine Bir Roman Analizi: "Postayla Gelen Deniz Kabuğu". *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6(2), 754-775.

de Oliveira, M. M. S., Penedo, A. S. T. & Pereira, V. S. (2018). Distance education: advantages and disadvantages of the point of view of education and society. *Dialogia,* (29), 139-152.

Demir, E. (2014). Uzaktan Eğitime Genel Bir Bakış. Dumlupinar University Journal of Social Science. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (39).

Demir, S. ve Karakuş, M. (2015). Etik iklim ile öğretmen ve öğrencilerin güven ve motivasyon düzeyleri arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 21(2), 183-212.

Demirer, V., Bozoglan ve B., Sahin, I. (2013). Preservice teachers' Internet addiction in terms of gender, Internet access, loneliness and life satisfaction. *International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology,* 1(1), 56-63.

Dinç, M. (2015). Teknoloji bağımlılığı ve gençlik. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 31-65.

Doğan, S. ve Tatık, R. Ş. (2015). Marmara üniversitesi' ndeki uzaktan eğitim uygulamasının öğrenci görüşleriyle değerlendirilmesi. Route *Educational and Social Science Journal*, 2(1), 247-261.

Dorrian, J., & Wache, D. (2009). Introduction of an online approach to flexible learning for on-campus and distance education students: Lessons learned and ways forward. *Nurse Education Today*, 29(2), 157-167.

Elhai, J. D., Dvorak, R. D., Levine, J. C. & Hall, B. J. (2017). Problematic smartphone use: A conceptual overview and systematic review of relations with anxiety and depression psychopathology. *Journal of affective disorders*, 207, 251-259.

Elhai, J. D., Levine, J. C., Dvorak, R. D. & Hall, B. J. (2017). Non-social features of smartphone use are most related to depression, anxiety and problematic smartphone use. *Computers in Human Behavior*, 69, 75-82.

Erturgut, R. (2008). İnternet Temelli Uzaktan Eğitimin Örsütsel, Sosyal, Pedagojik ve Teknolojik Bileşenleri. *International Journal of Informatics Technologies*, 1(2).

Eygü, H. ve Karaman, S. (2013). A study on the satisfaction perceptions of the distance education students. *Kırıkkale University Journal of Social Sciences*, 3(1), 36-59.

Gök, B. (2011). *Uzaktan eğitimde görev alan öğretim elemanlarının uzaktan eğitim algısı.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Bilişim Enstitüsü.

Griffiths, M. (2000). Internet addiction-time to be taken seriously? *Addiction Research*, 8(5), 413-418.

Günüç, S. ve Kayri, M. (2010). Türkiye'de internet bağımlılık profili ve internet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik-güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39), 220-232.

Hall, J., Roman, C., Jovel-Arias, C. & Young, C. (2020). Pre-service teachers examine digital equity amidst schools' COVID-19 responses. *Journal of Technology & Teacher Education*, 28(2), 435–442.

Haug, S., Castro, R. P., Kwon, M., Filler, A., Kowatsch, T. & Schaub, M. P. (2015). Smartphone use and smartphone addiction among young people in Switzerland. *Journal of behavioral addictions*, 4(4), 299-307.

Hawi, N. S. & Samaha, M. (2016). To excel or not to excel: Strong evidence on the adverse effect of smartphone addiction on academic performance. *Computers ve Education*, 98, 81-89.

Hebebci, M. T., Bertiz, Y. & Alan, S. (2020). Investigation of views of students and teachers on distance education practices during the Coronavirus (COVID-19) Pandemic. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(4), 267-282.

Ilgaz, H. ve Aşkar, P. (2009). Çevrimiçi uzaktan eğitim ortamında topluluk hissi ölçeği geliştirme çalışması. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 1(1), 27-35.

Işık, U. (2007), *Medya Bağımlılığı Teorisi Doğrultusunda İnternet Kullanımının Etkileri ve İnternet Bağımlılığı*, Doktora Tezi, Konya

İşman, A., *Uzaktan eğitim*, Pegem Yayıncılık, 4. Baskı, 2011

Ishmael, K., Heiser, R. & Payne, J. (2020). Pandemic planning for distance learning: *Scenarios and Considerations for PreK-12 Education Leaders*. New America.

Jeong, S. H., Kim, H., Yum, J. Y. & Hwang, Y. (2016). What type of content are smartphone users addicted to?: SNS vs. games. *Computers in Human Behavior*, 54, 10-17.

Jowsey, T., Foster, G., Cooper-Ioelu, P. & Jacobs, S. (2020). Blended learning via distance in pre-registration nursing education: A scoping review. *Nurse Education in Practice*, 44, 102775.

Kaden, U. (2020). COVID-19 school closure-related changes to the professional life of a K–12 teacher. *Education Sciences*, 10(6), 165. https://doi.org/10.3390/ educsci10060165

Karadağ, E. ve Kılıç, B. (2019). Öğretmen görüşlerine göre öğrenciler arasında teknoloji bağımlılığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11, 101-117.

Karaman, K. ve Kurtoğlu, M. (2009). Öğretmen adaylarının internet bağımlılığı hakkındaki görüşleri. *Akademik Bilişim*, Şanlıurfa, 641-650

Kaya, S. (2020). *Uzaktan eğitimde başarının önkoşulları*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kaya, S. (2021). The factors predicting students' participation in online english courses. *Eurasian Journal of Educational Research*, 91, 301-320.

Kızılok, G. E. & Özok, H. I. (2021). Teachers' views on stress and internet addiction due to cultural diferences. *Participatory Educational Research*, 8(3), 441-467. http://dx.doi.org/10.17275/per.21.75.8.3

Koppelman, H. & Vranken, H. (2008). Experiences with a synchronous virtual classroom in distance education. *ACM SIGCSE Bulletin*, 40(3), 194-198.

Küçükvardar, M. ve Tıngöy, Ö. (2018). Teknoloji bağımlılığının semptomlar temelinde incelenmesi. *İletişim ve Bilişim Teknolojileri*, 9(35), 111-123

Kwon, M., Kim, D. J., Cho, H. & Yang, S. (2013). The smartphone addiction scale: development and validation of a short version for adolescents. *Plus One*, 8(12).

Leontyeva, I. A. (2018). Modern distance learning technologies in higher education: Introduction problems. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 14(10), em1578.

Lin, Y. H., Lin, Y. C., Lee, Y. H., Lin, P. H., Lin, S. H., Chang, L. R., Tseng, H., Yen, L.Y., Yang, Y.H. & Kuo, T. B. (2015). Time distortion associated with smartphone addiction: Identifying smartphone addiction via a mobile application (App). *Journal of Psychiatric Research*, 65, 139-145.

Lin, Y. H., Chang, L. R., Lee, Y. H., Tseng, H. W., Kuo, T. B. & Chen, S. H. (2014). Development and validation of the smartphone addiction inventory (SPAI). *Plus One*, 9(6).

Lynch, M. (2020). E-learning during a global pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 189-195. https://doi.org/10.1177/1540796916683710

Maimela, E. M. & Samuel, M. O. (2016). Perception of performance management system by academic staff in an open distance learning higher education environment. *SA Journal of Human Resource Management*, 14(1), 1-11.

Meyer, S., Wohlers, S. & Marshall, B. (2014). Blended learning: student experiences. *Rhetoric and Reality: Critical Perspectives on Educational Technology*, 89-98.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. sage.

Nagrale, P. (2013). Advantages and disadvantages of distance education. *SureJob. Available online: https://surejob. in/advantages-anddisadvantages-of-distance-education. html. (19 Eylül 2020de erişildi).*

Odabaş, H. (2003). Internet tabanlı uzaktan eğitim ve bilgi ve belge yönetimi. *Türk Kütüphaneciliği*, 17(1), 22-36.

Odacı, H. ve Çelik, Ç. B. (2016). Does internet dependence affect young people's psycho-social status? Intrafamilial and social relations, impulse control, coping ability and body image. *Computers in Human Behavior*, 57, 343-347.

Onuka, A. O. (2012). Distance learners' time management and learning effectiveness. *Time Management*, 77-88.

Özgen, K., Narlı, S. ve Alkan, H., Matematik öğretmen adaylarının teknolojik pedagojik alan bilgileri ve teknoloji kullanım sıklığı algılarının incelenmesi, *Electronic Journal of Social Sciences* ISSN:1304-0278, Kıs-2013 Cilt:12 Sayı:44 (031-051)

Özgür, H. (2013). Analyzing the relationship between social networking addiction, interaction anxiousness and levels of loneliness of pre-service teachers Öğretmen adaylarının sosyal ağ bağımlılığı, etkileşim kaygısı ve yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 10(2), 667-690.

Özok, H. İ. ve Aka, P. (2021). Pandemi nedeniyle evde kalan genç yetişkinlerin bilinçli farkındalık ve stres kontrolü ile ilgili görüşleri. *Turkish Studies- Education*, 16(2), 1087-1104. https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.48264

Panova, T. & Carbonell, X. (2018). Is smartphone addiction really an addiction? *Journal of Behavioral Addictions*, 7(2), 252-259.

Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation* (No. 4). Sage.

Petrenko, L., Kravets, S., Bazeliuk, O., Maiboroda, L., & Muzyka, I. (2020). Analysis of the current state of distance learning in the vocational education and training institutions. *In E3S Web of Conferences* (Vol. 166, p. 10010). EDP Sciences.

Sadeghi, M. (2019). A shift from classroom to distance learning: advantages and limitations. *International Journal of Research in English Education*, 4(1), 80-88.

Samaha, M. & Hawi, N. S. (2016). Relationships among smartphone addiction, stress, academic performance, and satisfaction with life. *Computers in Human Behavior*, 57, 321-325.

Savcı, M. ve Aysan, F. (2017). Teknolojik bağımlılıklar ve sosyal bağlılık: İnternet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının sosyal bağlılığı yordayıcı etkisi. *Düşünen Adam*, 30(3), 202-216.

Shaw, M. ve Black, DW (2008). İnternet bağımlılığı. CNS ilaçları, 22 (5), 353-365.

Song, I., Larose, R., Eastin, M. S. & Lin, C. A. (2004). Internet gratifications and Internet addiction: On the uses and abuses of new media. *Cyberpsychology and Behavior*, 7(4), 384-394.

Sözbilir, A. (2019), *Açık hava etkinliklerinin dijital bağımlılık düzeyine etkisinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Şahin, M. C. ve Tekdal, M. (2005). İnternet tabanlı uzaktan eğitimin etkililiği: Bir meta-analiz çalışması. *Akademik Bilişim*, 02-04.

Şen, B., Atasoy, F. ve Aydın, N. (2010). Düşük maliyetli web tabanlı uzaktan eğitim sistemi uygulaması. *Akademik Bilişim*, 10-12.

Tanhan, F. ve Özok, H.İ. *Pandemi ve Eğitim*, (ss. 145-158).

Titov, V. (2018). Distance learning of public and municipal officials in the russian federation: needs and development problems. *In Proceedings of the International Management Conference* (Vol. 12, No. 1, pp. 322-326). Faculty of Management, Academy of Economic Studies, Bucharest, Romania.

Toker Gökçe, A. (2008). Küreselleşme sürecinde uzaktan eğitim. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 1-12.

TUİK. (2019). *https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2019-30574.* Retrieved 25.03. from

TUİK. (2021). *https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437*. Retrieved 15.03. from

Tuncer, M. ve Tanaş, R. (2011). Akademisyenlerin Uzaktan Eğitim Programlarına Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Fırat ve Tunceli Üniversiteleri Örneği). *İlköğretim Online*, 10(2).

Turel, O., Serenko, A. ve Giles, P. (2011). Teknoloji bağımlılığı ve kullanımını entegre etme: Çevrimiçi açık artırma kullanıcılarının ampirik bir araştırması. *MIS Üç Ayda Bir*, 1043-1061.

Ulusoy, K. (2017). Tarih öğretmenlerinin madde bağımlılığı ve medya bağımlılığı ile ilgili düşünceleri. *Kastamonu Education Journal*, 25(1), 385-400

Usta, N. D., Durukan, Ü. G. ve Hacıoğlu, Y. (2016). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmeni adaylarının "teknoloji" algıları. *Journal of Computer and Education Research*, 4(7), 24-46.

Ünver, G., Bümen, N. T. ve Başbay, M. (2010). Ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans derslerine öğretim elemanı bakışı: Ege Üniversitesi örneği. *Eğitim ve Bilim*, 35(155).

Weinstein, A. & Lejoyeux, M. (2010). Internet addiction or excessive internet use. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 36(5), 277-283.

Whang, L. S. M., Lee, S. & Chang, G. (2003). Internet over-users' psychological profiles: a behavior sampling analysis on internet addiction. *Cyberpsychology and Behavior*, 6(2), 143-150.

Widyanto, L. & Griffiths, M. (2006). 'İnternet bağımlılığı': eleştirel bir inceleme. *Uluslararası Ruh Sağlığı ve Bağımlılık Dergisi*, 4 (1), 31-51.

Williams, T.K., McIntosh, R.W. & Russell, W.B. (2021). Equity in distance education during COVID-19. *Research in Social Sciences and Technology*, 6(1), 1-24. https://doi.org/10.46303/ressat.2021.1

Yavuz, S. ve Coşkun, E. A. (2008). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin tutum ve düşünceleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 276-286.

Yellowlees, P. M. & Marks, S. (2007). Problematic ınternet use or ınternet addiction? *Computers in Human Behavior*, 23(3), 1447-1453.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. baskı). Seçkin Yayıncılık. Ankara

Yılmaz, G. K. ve Güven, B. (2015). Öğretmen adaylarının uzaktan eğitime yönelik algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 6(2), 299-322.

Yılmaz, H., Sakarya, G., Gayretli, Ş. ve Zahal, O. (2021). Covid-19 ve çevrimiçi müzik eğitimi: okul öncesi öğretmen adaylarının görüşleri üzerine nitel bir çalışma. *Journal of Qualitative Research in Education*, 28, 283-299. doi: 10.14689/enad.28.12

Yılmaz, M., Üredi, L. ve Akbaşlı, S., (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının bilgisayar yeterlilik düzeylerinin ve eğitimde teknoloji kullanımına yönelik algılarının belirlenmesi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 105-121.

Yılmaz İnce, E., Kabul, A. ve Diler, İ. (2020). Distance education in higher education in the COVID-19 pandemic process: A case of Isparta Applied Sciences University. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(4), 343-351.

Yılmazsoy, B. ve Kahraman, M. (2017). Uzaktan eğitim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin incelenmesi. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 9-29.

Young, K. S. (1998). İnternet bağımlılığı: Yeni bir klinik bozukluğun ortaya çıkması. *Siber Psikoloji ve Davranış*, 1 (3), 237-244.

Young, KS & Rodgers, RC (1998). İnternet bağımlılığı: Gelişimi ile ilişkili kişilik özellikleri, Doğu Psikoloji Derneği'nin 69. yıllık toplantısında sunulan bildiri, *CyberPsychology ve Behaviour*, 1 (1), 25-28

Young, K. S. (1999). Internet addiction: Evaluation and treatment. Student. *BMJ*; London Vol. 7, (Oct 1999).

Young, K. S. (1999). Internet addiction: symptoms, evaluation and treatment. *Innovations in clinical practice: A source book*, 17(17), 351-352.

Young, KS (2004). İnternet bağımlılığı: Yeni bir klinik fenomen ve sonuçları. *Amerikalı davranış bilimci*, 48 (4), 402-415.

Young, K. (2009). Internet addiction: diagnosis and treatment considerations. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 39(4), 241-246.

Yazarlar	*İletişim*
Halil İbrahim ÖZOK	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri A.B.D., 65080 Tuşba, Van E-mail: haliliozok@yyu.edu.tr
Fatih KANCINAR	Atatürk Üniversitesi, Hınıs Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, 25600 Hınıs, Erzurum E-mail: fatihkancinar@atauni.edu.tr